

Голас Радзімы

22 сакавіка 1979 г.
№ 12 (1582)

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Год выдання 24-ы
Цана 4 кап.

Беларускі танец «Лявоніха». Выступаюць артысты народнага ансамбля песні і танца «Палескія зоркі», створанага будаўнікамі горада Пінска. Фота М. МІНКОВІЧА.

КАР'ЕРА КАЛГАСНІКА

(«Прыступкі, якія вядуць угору»)

стар. 3

КАМПАНІЯ НЕДАВЕРУ СУПРАЦЬ ГАНДЛЁВАЙ ПАЛІТЫКІ СССР

(«Проблема «советской
задолженности»: нагнанное
беспокойство»)

стар. 4—5

Віктар КАЗЬКО: «...ЦІ ВАРТА НАОГУЛ БРАЦЦА ЗА ПЯРО, КАБ ПІСАЦЬ ТОЛЬКІ ПРА АДНЫ ПАКУТЫ!»

(«Не пухам будзе вам і зямля»)

стар. 6—7

шэйшых навучальных устаноў і тэхнікумаў, павялічылі з якіх вучылася па накіраваных гаспадарак. Цяпер амаль усе важнейшыя ўчасткі сельскагаспадарчай вытворчасці ў раёне ўзначальваюць дыпламаваныя аграномы, заатэхнікі, ветэрынарныя ўрачы, інжынеры.

здучаныя пешаходнымі дарожкамі, будуць чаргавацца з цыністымі сасновымі і яловымі гаімі, светлымі бярознікамі і асінінікамі, дубровамі.

**МІЛЬЕН
ВЫНАХОДНІКА**

Шмат цікавых распрацовак новых антыфрыкцыйных і канструктыўных матэрыялаў зрабіла кандыдат тэхнічных навук, старшы навуковы супрацоўнік Гомельскага інстытута механікі металапалімерных сістэм АН БССР В. Урублеўская.

Валянціна Іванаўна апублікавала 38 навуковых работ, з'яўляецца аўтарам 12 вынаходстваў. Пяць з іх укаранены на прадпрыемствах БССР і далі эканамічны эффект звыш аднаго мільёна рублёў.

**УСЯ ФЛОРА
РЭСПУБЛІКІ**

Парк, што закладваецца ў Мінску на былым Камароўскім балоце, будзе дзевятым па ліку ў сталіцы рэспублікі. Ён зойме плошчу ў 100 гектараў. Тут будуць прадстаўлены ўсе віды дрэў і кустоў, што растуць у розных кутках нашай рэспублікі. Насаджэнні кампануюцца так, каб паўтарыць характэрныя для Беларусі віды і пейзажы. Шматлікія паляны,

Барысаўскі завод «Аўтагідраўзмацняльнік» сёння выпускае семнаццаць гідраўлічных канструкцый для розных марак аўтамабіляў. Восем з іх — з дзяржаўным Знакам якасці. На заводзе ўкаранена комплексная сістэма кіравання якасцю. Паспеху спрыяюць таксама ўзорная культура вытворчасці, паліпашэнне тэхналагічнага працэсу.
НА ЗДЫМКУ: кантралёр Ж. НЯМЫТЫХ сочыць за работай сартвальных аўтаматаў.

Прэзідыумам Вярхоўнага Савета, а таксама рознымі дэпутатскімі камісіямі. Прэзідыум выбіраецца на сумесным пасяджэнні абедзвюх палат у складзе Старшыні, першага намесніка Старшыні, 15 намеснікаў (па аднаму ад кожнай саюзнай рэспублікі), сакратара і 21 члена. У межах, прадугледжаных Канстытуцыяй, гэты падсправаздачны Вярхоўнаму Савету орган паміж сесіямі ажыццяўляе вышэйшую ўладу. Акрамя таго, у кожнай з палат дзейнічае па 15 пастаянных камісій, якія налічваюць ад 31 да 51 чалавека. Такім чынам, у іх рабоце рэгулярна ўдзельнічае больш за тысячы чалавек, або прыкладна дзве трэці дэпутацкага корпуса.

Асноўныя задачы дэпутацкіх камісій — распрацоўка законапраектаў, падрыхтоўка пытанняў да сесій, сістэматычны кантроль за выкананнем законаў, за дзейнасцю выканаўчых і распарадкільных органаў. Яны маюць права заслухоўваць прадстаўнікоў урада, міністэрстваў, ведамстваў. Пры гэтым закон устанаўлівае, што тлумачэнні па цікавых камісію пытаннях павінны даваць імяна міністр, кіраўнік арганізацыі, а не іншая пасадавая асоба. Непрацяглая, але насычаная работа сесій Вярхоўнага Савета магчыма акурат таму, што ёй папярэдняе вялікая і старанная падрыхтоўка абмяркоўваемых пытанняў у камісіях.

Адна з важнейшых функцый дзейнасці Вярхоўнага Савета — законатворная. У 1978 годзе, напрыклад, былі прыняты чатыры законы, якія развіваюць палажэнні новай Канстытуцыі, што ўступіла ў сілу ў 1977 годзе. Сама яна была прынята савецкім парламентам пасля ўсенароднага абмеркавання праекта. Такая практыка распаўсюджана ўжо даўно: падрыхтаваны камісіяй законапраект публікаецца ў масавым друку для абмеркавання грамадскасцю. Толькі ў апошнія гады абмяркоўваліся насельніцтвам і выклікалі дзесяткі тысяч заўваг і паправак праекты законаў аб шлюбе і сям'і, аб працы, ахове здароўя, ахове прыроды і іншых. Новая Канстытуцыя ўзв'язала такую практыку ў юрыдычную норму.

Вярхоўны Савет не толькі прымае законы, але і кантралюе іх выкананне. Так, за апошні час савецкі парламент і яго органы абмяркоўвалі пытанні аб парадку разгляду прапаноў, заўваг і скаргаў грамадзян, аб ахове працы і здароўя жанчын, аб наказах выбаршчыкаў, аб рацыянальным выкарыстанні прыродных рэсурсаў і ахове навакольнага асяроддзя. Вярхоўны Савет сістэматычна разглядае на сваіх сесіях пытанні аб стане спраў у галінах народнай гаспадаркі, аб выніках выканання дзяржаўных планаў і бюджэту.

Вызначаючы важнейшыя напрамкі ўнутранай і знешняй палітыкі, Вярхоўны Савет, дэпутаты вядуць вялікую практычную дзейнасць па ажыццяўленню міралюбівага знешнепалітычнага курсу СССР, па ажыццяўленню распрацаванай XXV з'ездам КПСС праграмы барацьбы за мір і бяспеку народаў, за ўмацаванне разрадка і расшырэнне міжнароднага супрацоўніцтва. Дэпутаты Вярхоўнага Савета падтрымліваюць разнастайныя сувязі з замежнымі парламентарыямі: абменьваюцца дэлегацыямі, удзельнічаюць у міжнародных парламенцкіх форумах, у пасяджэннях міжпарламенцкага саюзу.

Работа Вярхоўнага Савета, яго Прэзідыума, пастаянных камісій праходзіць у абстаноўцы шырокай публічнасці. Аб іх дзейнасці паведамляюць дэпутаты, робячы справаздачы перад выбаршчыкамі, а таксама сродкі масавай інфармацыі. Карэспандэнты газет, радыё, тэлебачання прысутнічаюць на пасяджэннях, нярэдка вядуць з іх прамыя рэпартажы.

**Алег ДЗЯМЕНКА,
АДН.**

ПРЫСТУПКИ, ЯКІЯ ВЯДУЦЬ УГОРУ

Праблема ўсіх часоў і народаў: селянін на роднай зямлі... Хто ён — утрыманец, парабак ці гаспадар? Бывае, скажа наш чытач, па-рознаму, і будзе, вядома, мець рацыю. А ўсё залежыць ад таго, якая аграрная палітыка праводзіцца ў краіне. У СССР плячэцкія гадоў існуе калектыўная сістэма вядзення сельскай гаспадаркі.

Наш расказ пра Юзэфа Сільвановіча з калгаса «Першае мая» Шчучынскага раёна дае пэўнае ўяўленне пра тое, як жыве і працуе, да чаго імкнецца малады савецкі калгаснік.

Гаспадарлівага чалавека пазнаеш адроз.

Амаль гадзіну ездзілі мы з галоўным заатэхнікам Аляксеем Ерахам, які ў той дзень быў і за старшыню калгаса, і за галоўнага агранома (абодва акурат паехалі на вучобу ў Гродна), па ўладаннях другога вытворчага ўчастка, а загадчыка яго, Юзэфа Сільвановіча, знайшці не ўдавалася.

— Быў ды сплыў, — жартавалі людзі, а потым, ужо сур'ёзна, тлумачылі: — Падаўся да сціртаў — там салому бяруць...

— Бачылі ля фермы...

— Збіраўся праверыць, як угнаенні кампастуцца...

Усюды кіпела работа. Усюды быў парадак. І ў гэтым арганізаваным, зладжаным рытме адчувалася дбайная рука гаспадара. А калі справа наладжана добра, то кіраўніку і няма патрэбы знаходзіцца увесь дзень каля адной якой-небудзь работы.

Не было Сільвановіча і ў канторы.

Там Аляксей Іванавіч выказаў апошняе меркаванне:

— Напэўна, ён дома.

У мяне мільганула думка: калі дома, то што робіць? Можна, прылёг адпачыць — не грэх, калі падняўся ні свет, ні зара. Можна, прыводзіць у парадак сваю брыгадзірскую «бухгалтэрыю». Ці, можа, якая хатняя справа тэрмінова паклікала? Было вельмі нечакана, калі мы засталі Юзэфа за самым звычайным сялянскім заняткам — ён калоў дровы. Кінуўшы тут жа на бярвенні кажух, спрытна браў адной рукой кругляк, ставіў яго «на папа» і лёгкім узмахам разбіваў папалам. Два кавалкі са званам разляталіся ўбакі, і ў морозным сонечным паветры чуваць было здаволенне: «Ггах!»

— Фізікультурнік? — пажартаваў Ерах.

— Ага! — весела адазваўся Юзэф. — Не так для справы, як для забавы. Увосень дроў на сек — да лета не спаліць.

Кароткім узмахам ён убіў у калоду сякеру, адкінуў да кучы дроў апошнія паленцы і падароўкаўся.

Я прыгледзеўся да свайго новага знаёмага: не такая ўжо і зайздросная фігура, а хватка моцная, і адроз ж успомнілася, як казалі людзі на ферме:

— Гаспадарлівы наш Юзек: што на грамадскай справе, што дома — у яго ўсё адно. Гарыць! — І даказвалі прыкладамі: — Будаваўся, дык на абжытае не палез. Узв'яз пад сялібу няўдобоў — дзірван, карчы, каменне. Удваіх са Стасяй выраўнялі ўсё, перакапалі, агарод зрабілі — любя паглядзець. Садок пасадзілі...

Я кінуў вокам на сядзібу: парадак на двары, ля хаты, акуратненка падвязаны маладыя яблынікі, грушы выстраіліся радочкамі на белым агародзе.

А гаспадар тым часам запрашаў у хату.

Гаварыць з цікавым чалавекам — не нагаворышся. Мы і гутарылі: лёгка, свабодна, быццам не сёння толькі сустрэліся,

а былі знаёмыя даўно.

Вядома, візіт да самога Сільвановіча быў не першай, а апошняй інстанцыяй. Гутарак было шмат: і з калгаснікамі, і з кіраўнікамі, і са спецыялістамі гаспадаркі, і ў райкоме партыі.

Адны расказвалі:

— Калі вярнуўся Юзек з арміі, то ў Янчуках казалі: «Здоўжны хлопец — у горадзе на любую работу возьмуць». А ён, тым часам, шафёрскія курсы скончыў ды папрасіў у старшыні машыну. Увосень, як паробім усю работу, бяжыць з хлопцамі ў Дамуцёўцы, у вярхоўную школу — да арміі толькі дзевяць паспеў скончыць...

А хтосьці вось так расказваў:

— Пасябраваў Юзек Сільвановіч са Стасяй Толкач — з Бувейчаў яна. Закончыла тэхнікум, узялі эканамістам у кантору. А калі дайшла ў іх справа да вяселля, дык яна і кажа: «Пайду замуж, але каб вучыўся». Падаў Юзек у той жа год дакументы ў Жыровіцкі тэхнікум. Год за годам — тэхнікам-механікам стаў. Цяпер абодва сярэдняю спецыяльную адукацыю маюць. Пра інстытут думваюць. Вось толькі не вырашаць, каму пачынаць, бо калі абодвум на сесію, то дома няўпраўка — дачка ў школу хутка, другое дзіця чакаюць...

І яшчэ адзін расказ — пра тое, як былі старшыня калгаса Сцяпан Байгот «сватаў» Сільвановіча на ўчастак.

Атрымалася гэта неяк нечакана — загадчыка ўчастка Мікалая Канстанцінава паставілі галоўным аграномам. Старшыня паклікаў Сільвановіча і пачаў без прадмоў: «Прымай, Юзэф, участак». А той, доўга не думваючы: «Шафёрам лепш». — «Чым жа лепш? — не вытрымаў старшыня. — Што спакійнай ды ніякай адказнасці Загадалі — рабі, не сказаці — сядзі!» Ды намякнуў гэтак тонка на тое, што галава — не цэбар з мякінай, нябось, мысліцельнай работы просіць. Падкалоў, значыцца, хлопца, у самую кропку трапіў. Сільвановіч не пакрыўдзіўся. «Добра, — кажа, — Сцяпан Аляксандравіч, гаварыце з людзьмі...»

Пабеглі зімы і леты, не раз шумелі над роднымі палямі імклівая веснавая плынь і суровая асенняя непагадзь, калгаснікі толькі паспявалі справіцца з адной работай, як трэба было пачынаць іншую — і так з дня ў дзень, з году ў год. Без загадчыка ўчастка нідзе не абыходзілася. І Юзэф са сваёй маладой энергіяй паспяваў усюды.

Калі я першы раз сустрэўся з Сільвановічам, стаяла пятая зіма на сконе, як узяўся ён за новую для сябе работу. Браўся быццам бы і не вельмі ахвотна, але гэта толькі здавалася. Ведаў старшыня, людзі ведалі, якая ў хлопца ўпартая натура: калі што рабіць, дык са шчырасцю, а не ляжыць душа, то лепш не абяцаць і не бярыся. Вось такія рысы дзелавітасці, добрасумленнасці выразна праявіліся на справе, калі стаў ён кіраўніком участка, і ў рэшце рэшт яны выліліся ў канкрэтны вытворчы поспех.

Пяць разоў калгасная бухгалтэрыя ставіла ў гадавых справаздачах плюсы насупраць паказчыкаў другога ўчастка: па ўраджайнасці збожжавых, бульбы, цукровых буракоў, адкорму жывёлы. Для калгаснікаў — і, вядома ж, для Сільвановіча таксама — кожны год быў яго новай, больш высокая прыступка ў жыцці.

Натуральна, поспех мае свае

вытокі. Я і пытаўся пра іх у Сільвановіча, у калгаснікаў.

«Пра зямлю дбаем», — адказвалі. Што гэта значыць? Правялі меліярацыю, і 32 гектары дабавілі да ворыва, расшырылі культурную пашу. Штогод прыбіраюць з палеткаў каменне. Угнаенні — і арганіку, і мінеральныя — кладуць у глебу панавуковаму, з такім разлікам, каб яны найлепш сябе апраўдалі. Механізатары думку падалі: паглыбляць ворыўны пласт. Узаруць увосень зябліва, а праз які месяц пройдзца па полі з плугамі без адвалаў — на ўсю глыбіню возьмуць. Заўважылі: асабліва ўпадабалі такое поле цукровыя буракі — сядзяць, як у прыроне, бо карань ніякіх перашкод не ведае.

Не такое і шырокае ў другім участку поле — 250 гектараў. Але і работнікаў на ім не шмат. А галоўнае сіла, вядома, — механізатары. Звяно іх на чале з Віктарам Домуцем паспявае з усімі работамі ўправіцца. Яго добра, што кіраўніком вытворчага ўчастка стаў спецыяліст па тэхніцы!

— З механізацыяй цяпер быццам бы парадак, — разважае Юзэф Міхайлавіч. — Ранейшыя праблемы зняты: ёсць машыны, ёсць каму і працаваць на іх. Але новая задача ўзнікла — так эксплуатаваць тэхніку, каб найлепшы эффект ад яе мець. Гэтаму нам трэба яшчэ вучыцца ды вучыцца...

У той жа год, напярэдні, я шчыра парадаваўся, сустрэўшы знаёмага мне прозвішча ва Украіне Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР: Юзэфа Сільвановіча ўзнагародзілі ордэнам Леніна.

А яшчэ праз нейкі час я гутарыў з ім ужо як з намеснікам старшыні калгаса. Шырэй стала поле яго дзейнасці, больш трэба умець, ведаць. Таму Юзэф паступіў у Гродзенскі сельскагаспадарчы інстытут на агранамічнае аддзяленне. Сямейнаму моцна занятаму чалавеку няпроста ўсё гэта — кантрольныя работы, экзамены, залікі. Але ў калгасе ніхто і ніколі не чуў ад Сільвановіча слова «цяжка», затое вельмі ўласціва яму слова «трэба». Вось так і далейшая вучоба, на гэты раз — у вышэйшай навучальнай установе, стала не цяжарам, а духоўнай патрэбай.

...Аднойчы каля калгаснай канторы, побач з галерэяй, прысвечанай лепшым людзям гаспадаркі, я прачытаў такія словы: «Калі б кожны чалавек на кавалку зямлі сваёй зрабіў усё, што ён можа, якая чудовая была б зямля наша!» Так гаварыў Антон Чэхаў Максіму Горкаму на сваёй дачы каля Ялты, пад якую ён набыў недагледжаны ўчастак зямлі і якую сваімі ўласнымі рукамі прыводзіў у парадак. Не, не выпадкова некаму ў калгасе ўпадабаліся гэтыя словы, гэтая размова двух вялікіх рускіх пісьменнікаў, заклапочаных будучым лёсам сваёй Радзімы.

Я абышоў усю галерэю, паўгладзіўся у фотопартрэты калгаснікаў — усатых дзядзькоў і зухаватых хлопцаў, паўнатварых жанчын і гарэзлівых дзяўчат, вярнуўся назад, да стэнда з чэхаўскім выказваннем, якое Горкі прывёў у сваіх успамінах, перачытаў яго некалькі разоў, падзівіўся глыбіні думкі, і падумаў: збылася ж мара Антона Паўлавіча, няхай праз дзесяці год, але — збылася, бо гаспадарамі на зямлі сваёй сталі такія людзі, як Юзэф Сільвановіч, як яго працавітыя землякі.

Мікола ВАСІЛЕЎСКІ.

КРЫЧАЎСКІЯ

ДОЎГАЖЫХАРЫ

Да гэтага часу Ганна Аляксандраўна вяжа, чытае. Дарэчы, грамаце яна навучылася

У Крычаве, на Магілёўшчыне, многія ведаюць Ганну Ратабыльскую. Нядаўна ёй споўнілася 100 год. На ўрачыстасць сабралася ўся сям'я — трое дзяцей, дзесціца унукаў і столькі ж праўнукаў.

Да гэтага часу Ганна Аляксандраўна вяжа, чытае. Дарэчы, грамаце яна навучылася

толькі пасля рэвалюцыі, у гуртку лікбеза, калі ёй было за сорок.

Г. Ратабыльская — не самая старая жыхарка горада. 106 год споўнілася Марыі Зайцавай, 104 — Лізаветце Спраўнікавай. Адзначыла 100-гадовы юбілей Марыя Петрыжыцкая.

ПРАЎДУ ПАВІННЫ ВЕДАЦЬ УСЕ

З неярпеннем чакаў я кожнага нумара «Голасу Радзімы», каб прачытаць чарговы ўрывак з аповесці Віктара Казько «Суд у Слабадзе». Як дакладна прадстаўлена тут псіхалогія генацыду! Нельга без слёз на вачах успрымаць апісанне кіндэрхайма, дзе ў Колькі Лецечкі і яго аднагодкаў фашысты бралі кроў для сваіх параненых салдат і афіцэраў. Хаця хлопчыкі і дажыў да Перамогі, яго здароўе было настолькі падарванае, што ніякія клопаты ўрачоў і выхавальцаў не маглі ўжо вярнуць яму бесклапотнае дзяцінства. Хворы, знясілены, ён пражыў на зямлі ўсяго 17 год. І застаўся ў памяці чытачоў аповесці сімвалам пакут і неўтаймаванай прагі да жыцця, стойкасці, адольчы якую не па сілах ні фашыстам, ні іх памагатым — паліцаям.

Колькі гэтых злачынцаў схавалася ў Аўстраліі, пазбегла суда?! Яны знішчалі ў час вайны сваіх супляменнікаў, мірных жыхароў — жанчын, старых, дзяцей, каб цаной іх жыццяў, цаной здрады набыць месца пад сонцам.

Віктар Казько расказвае пра лагер смерці пад Азарычамі, куды немцы сагналі тысячы людзей і заразілі іх тыфам, каб затрымаць наступленне Савецкай Арміі. А я згадваю пра бактэрыялагічную лабараторыю ў Львове, дзе фашысты разводзілі тыфозных вошай, гадуючы іх на жанчынах-вязнях.

Усе сродкі выпрабавалі гітлераўцы ў вайне супраць Краіны Саветаў. Калі пра гэта расказаць сёння жыхарам Аўстраліі, напрыклад, расказаць так эмацыянальна і ўсхвалявана, як робіць Віктар Казько ў сваёй аповесці, яны б жажнуліся і не паверылі, што такое можа існаваць на свеце. Аўстралійскія дзеці нічога не ведаюць пра злачынствы гітлераўцаў у час другой сусветнай вайны, бо іх бацькі не лічаць патрэбным нават згадваць той час. Маўляў, нас не цікавяць такія гісторыі, яны перабольшаны, і наогул мы хацелі б забыць усе жудасці вайны.

Думаю, яны некалі зразумеюць сваю памылку і пашкадуюць аб ёй. Праўду пра фашызм павінны ведаць усе.

Ю. РАСАДЗІНСКІ.

Аўстралія.

ПРОБЛЕМА «СОВЕТСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ» НАИГРАННОЕ БЕСПОКОЙСТВО

За всю многолетнюю историю экономических взаимоотношений государств с различными общественными системами никто и никогда не слышал о социалистическом внешнеторговом предприятии-банкроте. На заре своего существования молодая Советская республика, мобилизуя порой все внутренние резервы, находила все же средства для своевременного расчета со своими западными партнерами. Мало-помалу в деловых кругах Запада сложилось твердое убеждение, нередко высказываемое как поговорка: «На Востоке упрямо торгуются — и аккуратно платят».

Теперь, спустя более полувек после заключения первой коммерческой сделки Восток—Запад, находится, однако, люди, стремящиеся поставить под сомнение эту аксиому. Кампания «недоверия» странным образом совпала с объявленными некоторыми кругами западных стран, прежде всего США, походом против разрядки.

В самом деле, еще каких-нибудь пять—шесть лет назад хорошо информированные и весьма авторитетные представители экономической мысли капиталистического «индустриального мира», многие органы связанной с бизнесом прессы весьма определенно выражали свой оптимизм по поводу торговли с социалистическими странами. В том числе — и в первую очередь — с СССР. Почти никто не видел никаких серьезных препятствий на этом пути. Известный орган банковских кругов Запада журнал «Банкер» писал в 1973 году, что большинство международных банкиров считают Советский Союз «недокредитованной страной», которая могла бы без угрозы для своей платежеспособности с выгодой для себя и с пользой для западных экспортеров взять кредитов «много больше, чем она получила».

И вдруг — «взрыв опасений». Газетные статьи — якобы серьезные, полусерьезные, попросту несерьезные. Американские сенаторы «ястребы» «проявляют беспокойство». Даже Отто фон Габсбург — политический призрак из склепа павшей династии в конце прошлого года выразил тревогу по поводу «чрезмерной задол-

женности» социалистических стран. А Франц-Йозеф Штраус, по свидетельству западногерманской газеты «Вестфелише рундschau», додумался до того, что объявил: предприниматели выплачивают Советскому Союзу «скрытые репарации».

И все это говорится о торговых кредитах. Тех самых, без которых не обходится ни одна мало-мальски значительная сделка между самими западными фирмами и которые, как известно даже начинающим коммерсантам, являются двигателем торговли в еще большей степени, чем реклама. Особенно если речь идет о торговле между государствами, да вдобавок о таких контрактах, как оснащение целых предприятий. Бывший министр экономики ФРГ, ныне руководитель одного из крупнейших ее финансовых учреждений «Дрезднер банка» Ганс Фридрихх обоснованно сказал по этому поводу: заводы и заводские установки «не такой товар, который когда угодно можно продать за наличные».

Органы прессы, пытающиеся ныне представить социалистические страны в качестве близких к разорению просителей, забывают о том, что на предоставление кредитов настаивали и настаивают прежде всего заинтересованные в сотрудничестве с этими странами компании Запада. Вспомним, сколько взволнованных возпросов задавали в свое время английские деловые круги своему правительству в связи с неудовлетворительным кредитованием торговли с СССР. И сколько беспокойства выражают они теперь по поводу слишком медленного, по их мнению, использования предоставленного наконец кредита в 950 миллионов фунтов стерлингов? А разве не указывали многократно виднейшие американские бизнесмены на роковую роль, которую сыграли в развитии советско-американской торговли последних лет ограничения, наложенные кредиты Экспортно-импортного банка США? По подсчетам Дональда Кендалла это привело к потере заказов из СССР на сумму около двух миллиардов долларов.

Что касается причин долгов, столь волнующих ныне некоторых западных журналистов и политиков.

Сёміхот

Хустка ў яе павязана на «бабку». Радзенькія, мяккія валасы акуратна прыгладжаны. У вачах — жыццёвая мудрасць, пакорлівасць. Прысеўшы на вялізную табурэтку (яшчэ Сёмка, яе гаспадар, майстраваў некалі), мая субяседніца сплітае словы ў дзівосныя карункі. Памяць аднаўляе пройдзены шлях, выклікае ва ўяўленні яркія эпізоды, і баба Сёміха, як завуць яе ў Язылі, пасміхаецца такой маладой, шчаслівай усмешкай. А мяне раптам тую агорне ад яе слоў, ад жалобнай хусцінкі, ад тоненькіх выбеленых гадамі косак.

Пажаніліся яны з Сямёнам, Сёмкам, і стала яна Кулінай Капачэняй. То быў час, калі на Старадарожчыне, як і ўсюды ў Беларусі, яшчэ гаспадарылі памешчыкі, а ў вясковых хатах панавала галеча. І працулі нека сяляне, што за морам ёсць такая дзяржава, дзе можна зямлі кавалак здабыць. Завецца яна Амерыкай. Разам з іншымі мужыкамі паехаў увесну Сёмка лепшай долі шукаць. А праз нейкі час падалася за ім і Куліна.

10 гадоў пражыла яна на чужыне, у Нью-Йорку, а здалосся, што цэлы век. Сёмка днямі прападаў на рабоце. Працаваў на парахавым заводзе. Дамоў прыходзіў заўсёды знясілены. Тых грошай, што зарабляў, яна, можна сказаць, і не бачыла. Ледзь канцы з канцамі зводзіла, добра, што хоць дзеці не галадалі. І вечарамі яна расказвала малым пра тую далёкую краіну, дзе так багата лясоў, у якіх вясною сінні вочкамі свецяцца красачкі, а летам на

пагоркі выбягаюць духмяныя суціцы. Вучыла Косціка, Антося, Гарасіма размаўляць так, як гаварылі ўсе ў іх Язылі. І не дала спакою Сёмку, прасіла яго вярнуцца дамоў, на Радзіму.

У той вечар у бацькоўскай хаце было цесна ад людзей. З Языля, Аточкі прыйшлі яны, каб паглядзець на «амерыканцаў». Неслі «гасцям» хто малако, хто масла ці сыр, хто бульбу. А расчуленая Куліна раздавала жанчынам у знак удзячнасці дзіцячыя пялёнкі. Не было ў яе іншых падарункаў. У калысцы падавала голас сямімесячная Марылька.

Расказвалі тады суседкі Куліне, што няма болей пана, што зямлю сялянам адалі.

Яна перабірае ў натруджаных, з сіннімі шнурочкамі жыллак руках выцвілыя здымкі, і светлая ўсмешка блукае па твары. Там на здымку Куліна зноў убачыла маленькіх сыноў і сябе, маладую, тонкую, як сцяблінка, а побач — Сёмку.

— Ехала я ў Амерыку — была 5 пудоў 30 фунтаў, а дамоў вярнулася — 2 пуды 10 фунтаў.

Зберагла Куліна ў памяці гэтую значную для яе дэталю, бо наперадзе бачыліся ёй толькі светлыя дні. Але ж... У маршчынках твару заблішчэлі слёзы.

Летнім, пагодлівым днём, на пачатку вайны, забілі гітлераўцы яе Антося і Гарасіма. А трэці — Косцік загінуў пад Варшавай.

Ніколі не зачыняюцца дзверы ў хаце бабы Куліны.

Часта дзеці з Языльскай школы прыбываюць.

— Баба Куліна, што дапамагчы?

А яна толькі напросіць, каб селі ды паслухалі. І расказа, як некалі ў калгасе рукі яе не ведалі стомы, як дапамагала дачцэ Мані, якая мае 13 дзяцей (тры разы нарадзіла па 2 сыны). Разляцелся цяпер унукі па ўсяму свету: Коля працуе ў Старых Дарогах, Вася і Ваня здабываюць нафту ў Цюмені, Балодзя — марак, Вольга — будаўнік у Мінску. Жора застаўся ў сваім калгасе, ён брыгадзірам у Аточцы. Працуе на той зямлі, пра якую яны некалі так марылі з Сёмкам. Пішущ ёй унукі, часта наведваюцца.

Неяк прапанаваў ёй калгас новую кватэру. Паразважала Сёміха, паралася з дачкою Маняй і адмовілася: «Няхай у той кватэры маладыя ўюць сваё гняздо. А за клопаты і памяць вялікае дзякуй!»

Прывыкла яна да сваёй хаціны, да зямлі, агародчыка, у якім штовесну садзіць буракі, моркву, цыбулю. Летаць якая цыбуля вырасла! На печы вянікі, як косы, аж свецяцца буйнымі галоўкамі. У свае 92 гады баба Куліна не ведае стомы. Увосень упоравень з Маняю выбірала бульбу і глядзела, каб у агародчыку не выпаўзла пустазелле.

Хутка пацяплее, выйдзе Сёміха ў двор і будзе доўга углядацца ў глыбокае яснае неба, чакаць з выраю буслоў.

А. ПРЫЛІШЧ.

Памяць герояў свяшчэннага Свяшчэннага ў зямлі, дзе яны прынялі першы бой з лютымі ворагам і сваімі падзвігамі праславілі любімую Радзіму. Адаць даніну глыбокай павяслаўным абаронцам Брэсцкай крэпасці ў любую пару года прыязджаюць тысячы людзей з многіх куткоў нашай краіны. Тут можна сустрэць былых франтавікоў і маладых войнаў-рабочых, калгаснікаў, навучэнцаў.
НА ЗДЫМКАХ: жыхар Краснагара генерал-маёр у адстаўцы Мікалай МАНЖУРЫН і радавы Савецкай Арміі Саулос ЯНУШАУСКАС ля Вечнага агню групы экскурсантаў на тэрыторыі мемарыяльнага комплексу

КАЖДЫЙ ДЕНЬ — МИЛЛИОН РУБЛЕЙ НА ГРАДОСТРОИТЕЛЬСТВО

Еще до конца нынешнего столетия среди советских городов-миллионеров появится и Красноярск — третий по величине город Сибири.

— По темпам урбанизации Советский Союз занимает ведущее место в мире, — говорит Анатолий Морев, председатель исполнительного комитета городского Совета народных депутатов. — Ежегодно на карте СССР появляются в среднем двадцать городов. Урбанизация — составная часть обширной программы экономического развития целых регионов страны, обладающих перспективными запасами природных богатств.

Строя новые города, — продолжает Анатолий Морев, — мы не забываем реконструировать существующие. Пример тому — Красноярск, отметивший в 1978 году свое 350-летие. Сегодня здесь действуют 118 машиностроительных, лесохимических, металлургических и других предприятий. Одна из главных задач городского Совета народных депутатов состоит в том, чтобы социальное развитие

не отставало от промышленного. Отсутствие частной собственности на землю позволяет муниципалитету застраивать город по единому Генеральному плану, в комплексе решать экологические, жилищные, транспортные и другие проблемы.

Красноярск по объемам строительства занимает ведущее положение среди сибирских городов. Ежедневно его многочисленные строительные монтажные организации осваивают один миллион рублей. Благодаря крупным капиталовложениям только в 1978 году жители города получили около 15 тысяч благоустроенных квартир, не заплатив за это, разумеется, ни копейки государству. Однако жилищная проблема пока существует. Вот почему продолжается «наступление» на районы города, застроенные еще в прошлом веке. Дома, не представляющие архитектурной и исторической ценности, сносятся.

Почти 11 тысяч гектаров занимает Красноярск, протяженность его улиц и проспектов

составляет 720 километров. Дефицит земли в городской черте пока ощутим незначительно, тем не менее каждый район застраивается наиболее рационально — домами до 16 этажей. При этом город не удаляется от берегов Енисея, от зеленых зон. На охрану воздушного и водного бассейнов Красноярского городского Совет ежегодно ассигнует около десяти миллионов рублей.

В канун 1979 года в городе открыт пятый театр — оперы и балета. Его строительство обошлось в девять миллионов рублей. В эту сумму не вошла стоимость почти трехсот новых квартир, которые сразу же были предоставлены работникам театра. В сентябре распахнулись двери Института искусств (девятого высшего учебного заведения Красноярского и Хореографического училища. Дал первые концерты городской симфонический оркестр. Все это в дополнение к имеющимся 20 кинотеатрам, более чем ста библиотекам, к нескольким десяткам Дворцов

культуры, многочисленным спортивным комплексам и базам отдыха.

К 1985 году, — продолжает свой рассказ Анатолий Морев, — жилой фонд города увеличится на 4 миллиона квадратных метров. На сооружение новых школ, больниц, кинотеатров, спортивных центров выделено более миллиарда рублей. На пять—десять километров увеличится протяженность трамвайных и троллейбусных маршрутов. В ближайшие семь лет предусмотрено построить около десятка кинотеатров, несколько крупных гостиниц, концертный зал. Завершится строительство еще одного моста через Енисей.

Таковы наши ближайшие перспективы, — заключает председатель исполкома городского Совета Анатолий Морев. — Впрочем, приблизительно о том же могут рассказать мои коллеги из Иркутска, Читы, Новосибирска, Барнаула — любого сибирского города.

Борис ИВАНОВ,
корреспондент АПН.

По снегу и воде, по болотам и заросшим водоемам передвигаются аэросани-амфибия А-3, созданные в конструкторском бюро имени А. Туполева. Их можно эксплуатировать круглый год при любых климатических условиях, используя для перевозки пассажиров, почты, грузов. Двигатель мощностью 350 лошадиных сил, установленный на аэросанях, позволяет им развивать скорость до 100 километров в час.

НА СНИМКЕ: аэросани-амфибия на водной трассе.

В Вологодском детском комбинате «Аленушка» начинают слушать музыку, заниматься ритмикой и пением с двухлетнего возраста. Это способствует раннему выявлению и развитию музыкальных способностей у каждого ребенка. В детском оркестре звучат фортепьяно, цитры, металлофоны, флейты, детские аккордеоны и бубны.

НА СНИМКЕ: репетируют юные аккордеонистки.

О ТОМ, ЧЕГО «НЕ ЗАМЕЧАЮТ» В НАШЕЙ ЭКОНОМИКЕ

НЕКОТОРЫЕ ЗАПАДНЫЕ ГАЗЕТЫ

ВЫПОЛНЯЕТСЯ ЛИ ДЕСЯТАЯ ПЯТИЛЕТКА?

«Конечно, нет», — отвечают некоторые западные, например английские, газеты, чаще всего — те самые, которые говорили точно то же и по поводу предыдущих советских пятилеток. Непонятно только, зачем им понадобилось ждать публикации в советской печати итогов 1978 года, коль скоро никакие конкретные данные все равно не могут изменить их позицию.

Итак, дела в советской экономике идут «неважно». За три прошедших года десятой пятилетки национальный доход увеличился «всего» на 53,7 миллиарда рублей. Кстати сказать, эта цифра лишь немного меньше годового национального дохода Великобритании, если его рассчитывать по той же методике, по которой рассчитывается национальный доход СССР.

За те же три года выработка электроэнергии выросла на 163 миллиарда киловатт-часов (столько дали все электростанции Италии в 1976 году). Прирост годовой добычи нефти и газового конденсата — 81 миллион тонн, природного газа — 83 миллиарда кубических метров. Для сравнения: в 1977 году все страны Европейского экономического сообщества добыли 47 миллионов тонн нефти и 172 миллиарда кубических метров природного газа.

Еще более интересная картина получится, если брать не прирост, а абсолютные цифры производства в СССР в 1978 году: электроэнергия — 1 202 миллиарда киловатт-часов,

нефть с газовым конденсатом — 572 миллиона тонн, газ — 372 миллиарда кубических метров, сталь — 151 миллион тонн... Все эти показатели значительно выше, чем у стран ЕЭС, вместе взятых.

Ну конечно, скажут оппоненты, опять вы оперируете нефтью, сталью, газом. Здесь ваших достижений никто не отрицает. А где технический прогресс? Давайте посмотрим. Производство вычислительной техники за три года увеличилось почти на 60 процентов, металлорежущих станков с числовым программным управлением — на тридцать с лишним процентов. За один 1978 год начат серийный выпуск трех с половиной тысяч новых видов промышленной продукции, снято с производства 1,8 тысячи устаревших видов изделий. К началу 1979 года 60 тысяч изделий были признаны соответствующими высшим мировым стандартам.

Если все это плохо, то где в мире искать более благоприятную ситуацию, более высокие и устойчивые темпы экономического роста и технического прогресса?

За три года среднемесячная заработная плата рабочих и служащих (при неизменном общем уровне розничных цен и тарифов на услуги) повысилась примерно на 10 процентов, объем предоставляемых бесплатно благ и услуг — на 17 процентов.

Так откуда все-таки берутся пессимистические ноты в западных оценках поло-

жения дел в советской экономике? Почему то, что для капиталистических государств недостижимо, для Советского Союза плохо?

Это очень характерный аспект: и для советских людей понятие «лучше, чем на Западе» вовсе не обязательно означает «хорошо». Особенно, когда речь идет о динамике производства и благосостояния. И достигнутые страной результаты первых трех лет пятилетки нас удовлетворяют далеко не полностью, хотя они на фоне капиталистических государств и выглядят более чем прилично. Суть в том, что сделанное мы сравниваем не только с тем, что было или что сделали другие, но и с тем, что мы могли бы сделать сами, научись мы лучше использовать преимущества и возможности социалистической системы хозяйствования.

Если внимательно посмотреть материалы, выступления руководителей СССР, советскую прессу, неизбежно придешь к выводу, что их тональность весьма самокритична. Речь очень часто идет о резервах, то есть о том, что можно было бы использовать для еще более динамичного роста.

Вот что говорил Л. Брежнев на Пленуме ЦК КПСС в ноябре 1978 года: «Реальный поворот к эффективности, как все мы понимаем, начинается с планирования. В апреле 1979 года наша страна будет отмечать 50 лет принятия первого пятилетнего плана. За это вре-

мя накоплен огромный, во многом уникальный опыт планового развития народного хозяйства. Но жизнь не стоит на месте. Новые задачи требуют новых решений, творческого подхода к организации всей плановой работы.

...На качественно новый уровень должно быть поднято само содержание планирования...

Пятилетний план, как это ясно из самого названия, рассчитан на пять лет. Прошло три года, и до подведения окончательных итогов еще далеко. Но пятилетние задания «разбиваются» на годовые, и вынесенный в заголовок вопрос можно рассматривать реально лишь в одной плоскости: выполнен ли план трех лет? Чтобы не утомлять читателя обилием цифр, вернемся к итогам 1978 года, которыми пользовались зарубежные оппоненты. Плановые задания выполнили и перевыполнили все отрасли промышленности, кроме пяти: угольной (недовыполнение — один процент), черной металлургии (0,7 процента), химической (0,3), лесной и деревообрабатывающей (0,4), мясной и молочной (три процента). В целом промышленность перекрыла плановые задания.

И нет ровным счетом никаких оснований беспокоиться за судьбу пятилетки. Она, безусловно, будет выполнена, как и все предыдущие.

Александр ГУБЕР,
экономический
обозреватель АПН.

то она проста. Подавляющая часть кредитов была предоставлена СССР для финансирования долгосрочных проектов — в основном в рамках так называемых компенсационных соглашений. Естественно, что ответные поставки начинаются не сразу, а по мере того, как вводятся в строй создаваемые предприятия. Например, соглашения на сумму 130 миллионов долларов между итальянскими фирмами «Монтэдисон» и «ЭНИ» и соответствующими внешнеэкономическими организациями было подписано в сентябре 1973 года, а экспорт жидкого аммиака из СССР в погашение кредита начал лишь недавно. И судя по заявлению генерального директора фирмы «Монтэдисон» на пресс-конференции, созванной по этому поводу, компания весьма удовлетворена ходом выполнения контракта.

Впрочем, не беспокоятся и другие компетентные представители делового мира. Я вспоминаю доклад члена правления Франкфуртского «Банк фюр Гемайнвертшафт» д-ра Дитера Хоффмана на одном из коллоквиумов в Москве. Опровергая доводы «боязливых», он резонно указывал, что ведь и западногерманские предприятия немало должны своим зарубежным партнерам — счет идет на десятки миллиардов марок. Но никто не призывает прекратить торговлю с ФРГ. Что же касается СССР, то, по мнению д-ра Хоффмана, даже если сумма предоставленных ему кредитов еще возрастет, в долгосрочной перспективе это не может вызывать опасений. Ибо «следует, с другой стороны, ожидать роста валютных поступлений, как только будут закончены крупные проекты и начнутся поставки товаров в западные промышленные государства».

В свете подобных высказываний (а я мог бы сослаться и на вице-президента «Чейз Манхэттен Бэнк» Альфреда Уэнтурта и на многих других хорошо известных в деловых кругах Запада людей) становится ясно, зачем затеяна кампания «недоверия». Не для того, чтобы переубедить тех, кто уже ведет дела с социалистическими странами, — они едва ли поддадутся столь примитивной пропаганде. Но ее организаторы явно надеются напугать новых потенциальных партнеров Востока, оказать давление на правительстве, «страшающие» своими кредитами многие контракты, наконец, повлиять на общественное мнение. Цель обозначена достаточно определенно: подорвать рядку, которая в значительной мере зиждется на широком развитии международных экономических связей.

Валерий БЕГИШЕВ,
экономический
обозреватель АПН.

ПРЕС-КАНФЕРЕНЦИЯ А. ГУРЫНОВИЧА

У клубе Саюза журналістаў БССР у Мінску адбылася прэс-канферэнцыя на тэму «Жыццёвая сіла, высакародныя мэты знешняй палітыкі КПСС і Савецкай дзяржавы». Перад работнікамі друку, радыё і тэлебачання рэспублікі выступіў міністр замежных спраў БССР А. Гурыновіч, які адказаў таксама на пытанні журналістаў.

«Голас Радзімы»
№ 12 (1582), 1979 г.

СХОВІШЧЫ МУДРАСЦІ

Цяпер цяжка ўявіць Савецкі Саюз краінай, дзе тры чвэрці насельніцтва былі непісьменнымі. Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя 1917 года адкрыла перад народам невычарпальныя магчымасці для асветы і духоўнага абнаўлення. Вялікае значэнне ў гэтай важнейшай справе надавалася бібліятэкам.

У. І. Ленін разглядаў бібліятэкі як культурныя цэнтры, якія актыўна ўдзельнічаюць у сацыяльным жыцці грамадства. Ён неаднаразова падкрэсліваў, што грамадская функцыя бібліятэк праяўляецца не толькі ў арганізацыі шырокага абарачэння кніг у народзе, у прыцягненні працоўных да сістэматычнага чытання, але і ў тым, што яны садзейнічаюць актыўнаму ўдзелу савецкіх людзей у палітычным жыцці краіны, у кіраванні дзяржавай.

Вялікую ролю адыгралі бібліятэкі ў ліквідацыі непісьменнасці ў нашай краіне. Калі сярод рускіх да Вялікага Кастрычніка непісьменных было больш як 70 працэнтаў, то ў Сярэдняй Азіі ўмелі чытаць толькі 3,9 працэнта таджыкаў, 2,1 працэнта казахаў, 1,6 працэнта ўзбекаў. Класік таджыцкай літаратуры С. Айні, успамінаючы той перыяд, гаворыць, што пісьменнага чалавека сярод мясцовага насельніцтва знайсці было гэтак жа цяжка, як і пладовае дрэва ў пустыні. Зразумела, што і бібліятэчная справа развілася вельмі марудна і не ўсюды. Навуковыя бібліятэкі размяшчаліся ў некалькіх буйных гарадах еўрапейскай часткі Расіі, тут жа былі створаны і першыя публічныя бібліятэкі, агульная колькасць чытачоў якіх не перавышала 2 мільёны (пры насельніцтве каля 160 мільёнаў чалавек). Сельскае насельніцтва, якое складала больш за 80 працэнтаў насельніцтва краіны, было практычна пазбаўлена кнігі.

У 1919 годзе, яшчэ да заканчэння грамадзянскай вайны, урад Туркестанскай рэспублікі, у якую ўваходзіла тады большая частка тэрыторыі цяперашніх савецкіх сярэднеазіяцкіх рэспублік, выдаў пастанову «Аб нацыяналізацыі бібліятэк», а праз год тут было ўжо 500 розных бібліятэчных устаноў. Такая ж работа была ажыццэўлена і ў іншых нацыянальных рэспубліках краіны.

Першыя бібліятэкі, як і заклікаў У. І. Ленін, самі ішлі да чытача. Так, у сярэднеазіяцкіх рэспубліках яны наладжваліся ў юртах, чайханах, кнігамі забяспечвалі караваны, якія адпраўляліся на далёкія катэды для ліквідацыі непісьменнасці. У народзе Поўначы бібліятэкі перавозіліся на аланевых і сабачых запрэжках.

Сёння практычна ўсё насельніцтва СССР пісьменнае. Тры чвэрці працуючых людзей маюць вышэйшую і сярэднюю адукацыю, у краіне вучыцца амаль кожны трэці чалавек (больш як 90 мільёнаў). Да паслуг савецкіх грамадзян 350 тысяч бібліятэк з фондам больш як 4 мільярды кніг.

Акрамя агульных бібліятэк, дзе сабраны кнігі для чытачоў розных узростаў і інтарэсаў, ёсць і спецыялізаваныя, разлічаныя на школьнікаў, студэнтаў, людзей, якія чытаюць замежных аўтараў у арыгінале, і г. д.

Бібліятэкі сёння з'яўляюцца своеасаблівымі культурнымі цэнтрамі, дзе праводзяцца канферэнцыі чытачоў, сустрэчы з літаратарамі, мастакамі, артыстамі. Бібліятэкі — гэта сховішчы мудрасці, якімі можа карыстацца кожны.

Ганна АНДРОНАВА.

КОНКУРС ДЗЯЎЧАТ

У гродзенскім Палацы культуры тэкстыльшчыкаў часта праводзяцца рознастайныя конкурсы. Асабліва папулярны — «А ну, дзяўчаты!» У нядаўна прайшоўшым конкурсе акрамя работніц тонкасукоўнага камбіната прынялі ўдзел прадстаўніцы вытворчага аб'яднання «Нёман», Гродзенскай швейнай фабрыкі пальчаткавых вырабаў. Ад кожнага калектыву за званне пераможцы зма-

галіся па дзве дзяўчыны. Ім трэба было цікава расказаць аб сваім прадпрыемстве, прыгатаваць смачную страву, выказаць сваю ўважлівасць, паказаць танцавальныя здольнасці.

Для балельшчыкаў і глядачоў быў наладжаны канцэрт удзельнікаў мастацкай самадзейнасці, перад імі таксама выступілі члены студыі бальных танцаў Палаца культуры «Юнацтва».

С. ЯЎГЕНЬЕЎ.

«Чалавек з легенды» — так называлі пэтычную хроніку, уасобленую на сцэне Беларускага дзяржаўнага тэатра імя Я. Купалы, яе аўтары — Ілья Ражкоў і Яўген Шабан. У цэнтры іх увагі — асоба Кірылы Арлоўскага, чалавека, выключна аддадзенага справе рэвалюцыі, паслядоўнага змагагара за камуністычныя ідэалы.

НА ЗДЫМКУ: у ролі Арлоўскага — заслужаны артыст БССР Вялянцін БЕЛАХВОСЦІК.

Фота У. КРУКА.

ПАСЛЯ ВЫХАДУ У СВЕТ АПОВЕСЦІ Віктара КАЗЬКО

«СУД У СЛАБАДЗЕ»

СУПРАЦЬ ПАЗІЦЫІ АЎТАРА ЗА МЯЖОЙ

АКТЫЎНА ВЫСТУПІЛІ

НАЦЫЯНАЛІСТЫЧНЫЯ «КРЫТЫКІ»

Неўзабаве пасля таго, як была надрукавана аповесць «Суд у Слабадзе», мяне адшукаў мой былы сябар па Хойніцкаму дзетдому Васіль Дзятлаў. У дзетдome мы нейкі час жылі з ім у адным пакоі, трохі перапісаліся пасля таго, як я паехаў у Сібір у горнапрамысловае вучылішча. Васіль Дзятлаў у нечым з'яўляецца і тым самым Лецечкам, які выведзены ў ма-

робай, ужо ўпала паміраць там недзе сярод Азарыцкага балота, у слоту, у гразь. Але і ў гарацы, не памятаючы сябе, у апошнюю хвіліну яна закрыла сваім целам сына. Яна маліла яго аб адным: толькі не плач, толькі не падавай голасу, што б там ні было. А было... Падышоў фашыст — для чатырохгадовага хлапчука няма ніякай розніцы, у якой ён скурый, у якім

і выдралі б вочы таму, хто гэтыя словы сказаў. Не вымадка ж у маёй аповесці — і гэтага не заўважылі замежныя рэцэнзенты — толькі дзе былыя эсэсаўцы-паліцэйскія маюць прозвішчы, астатнія ідуць як людзі без твараў, прывіды, таму што ў памяці народнай, у памяці рэспублікі-партызанкі яны не варты імён, яны праклятыя на вечныя. Я гавару гэта, таму

ёй аповесці, хаця ён і не жыў у Ізлятарах, як героі «Суда ў Слабадзе», яго не называлі «недаробкам», мо таму, што ён усё роўна не пачуў бы гэтага. Васіль Дзятлаў быў глухі. Але ён так прагнуў жыцця, так любіў гэтае жыццё: сонца, зямлю, неба, траву, дрэвы, як любіў іх і Лецечка. І ён, як і Лецечка, змагаўся кожны дзень за тое, каб прышлі гэты дзень, каб зноў прыйшла раніца і ўзышло сонца.

Але зараз я пішу пра яго таму, што ён уразіў мяне, жахнуў тым, што расказаў пра сябе, калі мы зноў сустрэліся праз больш як дваццаць гадоў, расказаў пра свой лёс, пра тое, як ён трапіў у дзетдом, пра сваю маці. А патрэба перадаць пачутае выклікана неабходнасцю адказаць на ўсе тэмы «свабодныя галасы», на тэмы артыкулы «абаронцаў радзімы», якія яны сябе называюць сёння, што былі надрукаваны пасля выхаду ў свет «Суда ў Слабадзе». Галоўная ідэя аповесці ў іх вызначана як ідэя пакут. Няма ніякага жадання спрацацца з такімі відавочнымі падгасоўкамі, але ж скажу: а ці варта наогул брацца за пярэ, каб пісаць толькі пра адны пакуты? Калі пісаць пра пакуты, то можна было напісаць нешта і больш жахлівае. Дзетдомаўскае асяроддзе, у якім я рос, давала такія матэрыялы ў вялікай колькасці. Вось толькі адзін лёс Васі Дзятлава.

Ён і яго маці былі вязнямі Азарыцкага лагера смерці, пэўна, самага бесчалавечнага лагера ў свеце (калі толькі можна назваць чалавечным фашысцкі лагер). Васю было тады каля чатырох гадоў. 37 тысяч вязняў гэтага лагера, якіх фашысты заразілі тыфам, павінны былі стрымаць і дэзарганізаваць наступленне Савецкай Арміі, з такой мэтай іх і звеслі фашысты на балота пад Азарычамі, калі загаварылі нашы гарматы. Але нейкі фашысцкі вырадак (Васіль не памятае: з саміх фашыстаў ці з іх памагатых — паліцаў) не «падарыў» маці Дзятлава і такой літасці, як супракоіцца сваёй смерцю — смерцю ад тыфу. Маці Васіля, знясіленая хва-

адзенні, на якой мове размаўляе, — і штыком закалаў маці Васіля. Сам Васіль не пікнуў, выканаў апошні наказ маці, толькі застаўся ён на ўсё жыццё ад таго штыка глухім.

Глухога хлапчука падабралі і адагралі савецкія салдаты, ад якіх яго баранілі, па сцверджанню замежных дабрадзей, выведзены ў аповесці «Суд у Слабадзе» калегіны, бегуны і іншыя паліцэйскія. Хлапчук той стаў выхаванцам Хойніцкага дзіцячага дома, скончыў у тым добрым доме дзесяць класаў, потым — зааветэрынарны тэхнікум, зараз працуе галоўным заатэхнікам у саўгасе на Лагойшчыне, завочна заканчвае Віцебскі ветэрынарны інстытут. Ён атрымаў усё, аб чым марыў, калі яшчэ быў у дзетдome, нідзе не адступіў ад сваёй мары, не здаўся абставінам. У яго трое дзяцей, але ён толькі мінулым летам, калі з сынам паехаў туды, пад Азарычы, дзе засталася ляжаць у балоце яго маці, расказаў дзецям пра свае пакуты, палічыў, што ўжо прыспеў час і ім ведаць пра гэта.

Вось праз што давялося прайсці толькі аднаму з выхаванцаў толькі аднаго — Хойніцкага дзіцячага дома. А нас там, у тым доме, было заўсёды больш як сто чалавек. Для даведкі: у дзіцячых дамах Беларусі толькі ў сорок пятым годзе выхоўвалася 26 900 дзяцей. Хто іх абяздолю, хто іх пазбавіў бацькоў?

У аповесці «Суд у Слабадзе» паказваецца толькі адзін працэс над здраднікам Радзімы, былым паліцэйскім, які адбыўся два-тры гады таму назад у Мінску. І некаторыя з гэтай воўчай зграі, з тых, хто пазбег народнага гневу і пакарання, схаваліся за мяжой, загулі: былі, былі і гэтыя, як Бягун і Калягін, што выведзены ў аповесці, былі вырадкі, вылюдкі, але ў цэлым усё яны — а значыць і мы — апынуліся разам з фашыстамі, апранулі фашысцкую форму, каб дапамагчы мірным жыхарам. Калі б такія словы давялося пачуць якому-небудзь вясковаму дзідзьку ці цётцы — тым самым мірным жыхарам, яны б не толькі наплявалі ў вочы, але

што бачыў і чуў, што такога народны гнеў. Я бачыў людское мора гэтага гневу на плошчы ў Хойніках, калі там ці то ў шэсцьдзесят другіх годзе ў новым Палацы культуры таксама судзілі былых паліцэйскіх. З таго дня і апаганавала мяне думка напісаць свой суд у Слабадзе. Напісаць, як на базарную плошчу Хойнікаў сьшоўся ўвесь горад, з'ехаліся на падводках усё навакольныя вёскі. Праз дзеда з цаглянай на казырцы Палаца культуры, які цікава паліцэйскі, каб разлічыцца з імі за смерць сваіх блізкіх — гэта не прыдумка. Не прыдумка Лецечка і яго лёс, не прыдумка Козел і Марусевіч. Яны жылі на свеце, мала цяжка, але жылі. Мо крыху не так, як гэта паказана ў аповесці, мо ў іх былі іншыя прозвішчы і імёны, але яны мне з'явіліся такімі. Такімі іх бачыў перад сабой пятнаццаць гадоў — пакуль выношвалася, выпявала ўва мне аповесць — такімі і паказаў тым, хто хацеў іх бачыць. Такімі яны і застануцца для мяне на ўсё жыццё.

І якім здзекам над іх памяццю гучаць словы пра дапамогу мірным жыхарам. На лаве падсудных у горадзе Хойнікі сядзела пяць паліцэйскіх. Але вось толькі твар двух з іх. Ульян Зяленкевіч. Спрабаваў схавання ў турме ад пакарання за свае «абарончыя» справы ў час вайны, асуджаны за насільніцтва. Нічога святога ні ў душы, ні ў душой. І самой душой ўжо даўно няма. Другі абаронца, шкада, не памятаю ўжо яго прозвішча, збег пасля вайны з Беларусі ў Сібір і там таксама трапіў у турму за злачынства: зарэзаў сваю жонку, парэзаў яе на кавалкі, рэзаў тупым нажом, каб больш пакутавала, каб не адразу памерла. А што яны вытворалі ў час вайны, калі забойства было іх прызначаннем, калі яно было дазволена і асвятчана «новым парадкам»... Як вытанчана здэкаваліся яны і забівалі тых самых мірных жыхароў, дзеля абароны якіх быццам бы сталі паплечнікамі фашыстаў. Ім маці было фізічнай смерцю чалавека, яны не давяралі ні кулі, ні вярочцы. Зяленкевіч

здымаў падругу, накідаў яе на шыю сваёй ахвяры, браў яе на спіну, гоцкаў, падкідаў уверх і такім чынам дужы людзей. Чужая смерць была ў асалоду яму, ён сам канаў ад задавальнення. Не перад мірнымі жыхарамі яму трэба было выслугоўвацца, ён панаваў сваю спрактыкаванасць у забойстве фашыстам, верным паслугачом якіх быў.

І такіх, як ён, на лаве падсудных у Хойніках сядзела пяцера. Але, на вялікі жаль, не было сярод іх шостага, гана было больш спрактыкаванага забойцы, таго, які, пэўна, і сёння слыве за мяжой за абаронцу беларусаў — Яромольчыка. Суда над Яромольчыкам патрабаваў і гарадскі і вясковы люд, што сабраўся ў той дзень на базарнай плошчы ў Хойніках, толькі ён быў далёка ад гэтага люду, ад гэтага мора нагоднага абурэння, нечым быў ён яшчэ, пэўна, патрэбен сваім старым і новым гаспадарам, і яны яго так і не выдавалі Савецкаму ўраду. Не варта тут раскаваць пра ўсе зверствы і катаванні, што чыніў над народам гэты Яромольчык, спіс яго злачынстваў склаў бы не адзін том. Вось толькі адзін факт з яго злачынстваў біяграфіі — каб ведаць, што яго не забылі ў Хойніках, што рахунак яго справам вёўся штодзённа і кожным мірным жыхаром.

Зіма сорок другога года. На дварэ люты мароз. Вёска Стралічаў пад Хойнікам. Сялян сабралі ў хаце старасты. Апануты яны хто як, у большасці на нагах лапці. А Яромольчык перад імі ў лёгкіх хромавых ботах. Ён і з саней вылез у гэтых ботах, зухаваты, падцягнуты:

— Што, мерзнеце, лапці не грэюць?

— Мароз жа, — адказалі яму сяляне.

— А мяне вось ніякі мароз не бярэ, хаця боты на адны шкарпэткі, — і ён выставіў, паказаў стралічаўцам свае добра наглядзаваныя боты: — Чалавечым тлушчам змаваю...

Такой вась гутаркай з сялянамі на ўсё жыццё запомніўся Васілю Хорсуну — падлетку з вёскі Стралічаў — паліцэйскі Яромольчык, той самы Яромольчык, якога спецыяльна выклікалі ў Берлін фашысцкія заправілы, каб аддзячыць яго ўзнагародай «за абарону» мірных жыхароў Беларусі, за тое, што ў яго ніколі не мерзнуць ногі, той самы Яромольчык, які, не ведаю, як сёння, а да гэтага часу жыў у Заходняй Германіі, пад абаронай тых, каму так аддана ўслугоўваў. Такім, у абліччы Яромольчыка, на ўсё жыццё запомніўся Васілю Хорсуну фашызм.

Гэта што датычыцца суда ў Хойніках. А вась тое, што не ўвайшло ў аповесці з падобнага працэсу ў Мінску, пра што ў мяне не хапіла ні таленту, ні духу, ні фарбаў раскаваць у аповесці, што сёння не дае мне спакою, стаць перад вачыма, што дае мне права сказаць самому сабе: не, не ўсё мы яшчэ ведаем пра фашызм, не ўсё яшчэ ўяўляюць сабе, што гэта такое. На лаве падсудных у Мінску я ўбачыў такіх самых, толькі пастарэўшых на пятнаццаць гадоў, зяленкевічаў, жаўнякоў, яромольчыкаў. Я ўбачыў і адчуў тое, чаму яшчэ няма назвы, чаму, пэўна, і не можа быць назвы: шчырасць забойцы, як адзін з гэтых шчырых забойцаў пазбаўляўся ад грузу сваёй памяці...

— Сталі дзеці, — раскаваў ён, — купка дзяцей сярод вуліцы... Не ведаю, чыя яны. Мы вярталіся з акцыі, спаймалі гэтых дзяцей у лесе, па хатах паабіралі. Мы былі злыя, распаленыя. Карацельная была акцыя, партызан шукалі, але не знайшлі, трапілі пад руку дзеці. Нам трэ-

ба была разрадка, забава, мы ж былі дужыя, маладыя. Мне на плячы ўсклалі ручны кулямёт і з пляча пачалі страляць па дзецях. Стралілі і смяяліся, і з мяне, як я трываю той кулямёт на плячах, і з дзяцей, як яны падалі, курчыліся і енчылі... Хто страляў? А ўсе стралялі, вась ён страляў...

— Не, не, не! Не было такога! — гэта пранізліва закрычаў адзін з падсудных, былых паліцэйскіх, на якога паказаў пальцам яго папчэнік (і тут я не называю прозвішчаў, таму што іх няма ў маёй запіснай кніжцы, таму што зноў жа ўсе паліцэйскія для мяне на адзін твар, а ў судовай справе па гэтаму працэсу можна знайсці ўсе прозвішчы).

— Было, было такое! — яшчэ больш пранізліва закрычаў той, з пляча якога стралялі па дзецях. Закрычаў і нечакана для ўсіх угнуўся і заплакаў.

— Навошта вы нам раскаваеце пра гэта? — запыталі ў яго. — Такого эпизоду не лічыцца за вамі ў вашай судовай справе?

— Я не хачу несці гэтай сваёй памяці ў магілу, — адказаў падсудны.

Гэтага няма ў аповесці. Але я ўвесь час памятаў пра гэты выпадак у судзе, калі пісаў. Попел Клааса ўвесь час стукаў мне ў сэрца, я памятаў пра сваю сястру, якой было два гады, калі забілі нашу маці, і яна, сястра, адпаўзла ад мёртвай мацеры пад печ і замерзла там. І яе слёзы прымерзлі да твару.

Ці не ў гэтым бачаць мае дабрадзеі з-за мяжы супрацьпастаўленне народных пакут народнаму гераізму, якога, па іх сцверджанню, патрабуе ад савецкіх пісьменнікаў партыя. Не пакуты галоўная тэма і ідэя «Суда ў Слабадзе», а прысуд фашызму, прысуд, які выносіў сваім жыццём і смерцю Лецечка, — галоўны герой аповесці. Яны не маглі ў час вайны быць героямі — ні Лецечка, ні Козел, ні Марусевіч, ім было тады, як і Васю Дзятлаву, па чатыры-пяць гадоў, але яны і сваёй заўчаснай смерцю выкрылі зварынае нутро фашызму. І тут ужо немагчымы ніякія апеляцыі. Прысуд фашызму — гэта тэма і ідэя гучаць амаль што ў кожным творы беларускіх савецкіх пісьменнікаў, прысвечаным вайне. Гучаць, таму што мы памятливыя. Я не хачу ўжо кранаць такіх пісьменнікаў, як Васіль Быкаў, Алесь Адамовіч, Янка Брыль, Іван Пташнікаў, возьмем больш маладзейшага за іх паэта Анатоля Грачанікава. Ён, можна сказаць без асаблівых нацяжкаў, таксама з маёй аповесці. У яго, шасці-сямгадовага ў вайну хлопчыка, як і ў Колькі Лецечкі, таксама фашысты бралі кроў для сваіх параненых салдат і афіцэраў. І пра тых дні помніць уся Беларусь, і ў самыя суровыя гады, у дні самых цяжкіх выпрабаванняў ні адзін сапраўдны беларус не аддзяляў слабе ад свайго народа, а гэта значыць і ад сваёй партыі.

Гады два назад у горадзе Слуцку адбыўся яшчэ адзін суд над былым так званым «абаронцам радзімы» А. Бузуком. Спіс злачынстваў гэтага ката склаў не адзін том. А ўсё пачалося яшчэ ў дваццатых гадах ў час калектывізацыі, калі на хутары каля вёскі Аполіна Слуцкага раёна жылі дзве сям'і: Філіпчыкі — беднякі і Бузукі — кулакі. Філіпчык быў селькорам. Дзедка, як звалі сяляне яшчэ маладога хлопца, пісаў заметкі ў газету, пісаў і пра Бузукоў, пісаў пра тое, як гнояць яны хлеб, шкодзяць Савецкай уладзе, прымушаюць беднякоў працаваць на сябе. У сорок першым годзе Бузук стаў здраднікам, перайшоў ліню фронту пад Ленінградам і прадаўся фа-

шыстам. А ў студзені сорок трэцяга года ён завітаў на хутар Філіпчыка. Дзедку і яго сям'ю разам з малымі дзецьмі, якім завязалі вочы, каб яны не бачылі смерці, павезлі да старога дуба на ўскраіне вёскі на расстрэл.

— Ты заб'еш мяне, — сказаў былому кулаку Дзедка, — але памятай: мае лапці пойдуць за табой па дарогах.

— Бальшавікі былі, ёсць і будуць, а вас, гадаў... — сенаццацігадоваы юнак, камсамалец Мікалай Мяцельскі, якога таксама расстрэльваў Бузук, не паспеў закончыць фразы, але ўсім, пэўна, зразумела, што ён хацеў сказаць.

Бальшавікі засталіся. Лапці Мікалая Філіпчыка знайшлі Бузук, вельмі ж крываваыя сляды пакінуў ён на дарогах, якімі прайшоў па жыцці. Бузук збег з Беларусі, жыў на асобіцу ад людзей, ні з кім не знаўся, ад усіх хаваўся, як воўк у сваім лагаве, але і гэта яго не выратавала. Яго знайшлі, выцягнулі на свет. Інакш і не магло быць. Паказальна іншае. Калі яму ўжо быў вынесены прыговор, той самы народ, дзея якога нібыта Бузук апрануўся ў змяіную скуру, патрабаваў ад суда паказаць твар гэтага чалавека. Бузук увесь час, пакуль ішоў над ім суд, сядзеў спіной да залы, спіной да людзей. Яму не страшны быў суд, пэўна, ён ведаў ужо і тое, што яго чакае. Але паглядзець у вочы тым, хто запоўніў залу суда, каб вынесці кату і свой прыговор, не наважыўся. Ён быў пад аховай савецкага суда, ён быў аддзелены ад народа 2—3 метрамі пустой прасторы, але яму так і не хапіла сілы нават выпадкова сустрацца поглядам з залай. Суд скончыўся, прыговорам яму была пастаўлена і апошняя кропка ў ганебным жыцці Бузука. З залы крыкнулі:

— Павярніце яго!..

— Пакажыце народу яго твар. Няхай паглядзіць людзям у вочы.

Бузук не павярнуўся. І тады коротка, як стрэл, грывнула яму ўжо ў спіну:

— Фашыст!

Ніхто ў зале не крануўся з месца, у зале стаяла мёртвая цішыня, а Бузук пабег, пабег насустрэч ахове, апырэджаючы суд, насустрэч чорна расчыненым дзвяркам міліцэйскай машыны. У знямаласці залы выразна гучалі яго палахлівыя дробныя крокі. З задніх радоў, нарастаючы, нібы адтуль ішла, набірала хуткасць лавіна, пачуўся смех.

...Палеская вёска Юркевічы на Гомельшчыне. Лясы, азёры, сажалкі рыбгаса, буслы на балодзе, бусліныя кублы на вершалінах дрэў. Цішыня, задуменнасць, спакой. Але вась якую гісторыю паведамлі мне жыхары гэтай вёскі. Памёр у вёсцы былы паліцэйскі. Ён панёс ужо пакаранне за здраду і свае злачынствы. Урад і ўлада даравалі яму мінулае. Але нічога не даравалі сам народ. Не, зла яму не чынілі, знешне ён жыў, як і ўсе ў вёсцы. Але калі прыспеў яго апошні час, калі труну з яго целам панеслі на могілкі, выйшлі з хат бяскоўцы:

— Не дазволім і пахаваць на агульных могілках. Немагчыма, каб мы ляжалі з ім у адной зямлі, каб адны хвой стаялі над намі, каб адны птушкі спявалі нам. Не будзе пухам побач з ім і нам зямля. Не будзе пухам яму наша родная зямля.

Усё можа дараваць народ. Спагадлівы беларускі народ усё можа дараваць. Але пралітай крыві, але здрады Радзіме — ніколі.

Віктар КАЗЬКО.

Дзіцячаму народнаму ансамблю танца «Іскарка» салігорскага Палаца культуры — 10 гадоў. У ім удзельнічае больш як 400 дзяцей. Пад кіраўніцтвам вопытнага балетмайстра-пастаносўшчыка Маі Хоміч яны авалодваюць мастацтвам танца. Юныя артысты шмат разоў выступалі перад працаўнікамі раёна, ездзілі ў Германскую Дэмакратычную Рэспубліку.

НА ЗДЫМКАХ: іспанскі танец у выкананні ўдзельніц ансамбля «Іскарка»; салісты ансамбля Вольга КАВАЛЕЎСКАЯ і Валеры АХРЭМЧЫК.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

ЧАТЫРЫ ТАМЫ ВЕДАЎ

Першы том кароткай энцыклапедыі «Беларуская ССР» выйшаў у Мінску. Выданне друкуецца на беларускай і рускай мовах, яно будзе змяшчаць каля 12 тысяч даведчаных артыкулаў. — На старонках новай энцыклапедыі — першага такога рэгіянальнага выдання ў краіне — шырока асвятляцца гісторыя беларускага народа: яго барацьба за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне, удзел у рэвалюцыйным руху і баях супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў у гады Вялікай Айчыннай вайны, у мірным будаўніцтве, — сказаў намеснік галоўнага рэдактара БелСЭ І. Хаўратовіч. — Усебакова паказаны сучасны ўзровень развіцця рэспублікі.

Энцыклапедыя спалучае ў сабе тэматычны і алфавітны прынцыпы. Кожны том прысвечан пэўнай тэматыцы, а артыкулы ўнутры яго размяшчаюцца ў алфавітным парадку.

У першым томе змешчаны матэрыялы па гісторыі Беларусі, пра яе дзяржаўны лад, заканадаўства і права. Вялікае месца ўдзяляецца паказу кіруючай ролі Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, гісторыі КПБ, ролі Саветаў народных дэпутатаў. Публікуюцца артыкулы аб сучасным і мінулым адміністрацыйна-тэрытарыяльным дзяленні БССР, яе абласцях, раёнах, гарадах, гарадскіх пасёлках і іншых населеных пунктах.

Другі том, які ўжо знаходзіцца ў друку, сканцэнтруе інфармацыю аб прыродзе, эканоміцы, раслінным і жывёльным свеце. Трэці том аб'яднае звесткі аб развіцці грамадскай думкі, дасягненнях навукі, тэхнікі і тэхналогіі, аб навуковых установах, вучэбных і культурна-асветных установах. У апошні, чацвёрты том увойдуць артыкулы аб насельніцтве, мове і літаратуры, выяўленчым, музычным і тэатральным мастацтве, архітэктуры.

СТАЛІ ЛАЎРЭАТАМІ

Паспяхова выступішы на VI Усеаюзным конкурсе артыстаў эстрады ў Ленінградзе, вакальна-інструментальны ансамбль «Чараўніцы», інструментальны ансамбль «Тоніка» і маладая выканаўца савецкай песні С. Кульпа заваявалі званні лаўрэатаў.

У «Чараўніц» журы адзначыла цудоўнае гучанне вакальнай і інструментальнай груп, асабліва духавой, даволі рэдкай у жаночых саставах. «Тоніка» прадэман-

стравала вялікі творчы дыяпазон — ад традыцыйнага дыксіленда да самых сучасных стыляў эстраднай інструментальнай музыкі. Прычым абодва ансамблі, як і нашы салісты, выконвалі ў асноўным творы беларускіх кампазітараў і апрацоўкі беларускіх народных мелодый.

Лаўрэаты з Беларусі прымуць удзел у вялікім канцэрце, які адбудзецца ў Маскоўскім тэатры эстрады.

ТЫДЗЕНЬ БЕЛАРУСКАЙ П'ЕСЫ

У дзяржаўным Рускім драматычным тэатры БССР імя М. Горкага прайшоў Тыдзень беларускай драматургіі. У гэтыя дні тэатр паказаў «Вяртанне ў Хатынь» А. Адамовіча, Б. Луцэнкі, «Пайсці і не вярнуцца»

В. Быкава, «Трывогу» А. Петрашкевіча, «Апошнюю інстанцыю» М. Матукоўскага. Свята беларускай драматургіі ўмацавала творчыя кантакты тэатра з драматургамі.

ТВОРЧАСЦЬ ПАЛЕСКІХ МАЙСТРОЎ

ВЫЙШЛА У СВЕТ ГРУНТОВАЕ ДАСЛЕДАВАННЕ ПА ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА ДОЙЛІДСТВА

«Беларускія Кіжы...» Гэтае вызначэнне, пачутае ад нейкага дасціпнага і, відаць, эмацыянальнага турыста, успамінаеца адразу, калі гарташ кніжку Ю. Якімовіча «Драўлянае дойдліства Беларускага Палесся. XVII—XIX стагоддзі». Кожная старонка знаёміць чытача з цікавымі, арыгінальнымі, самабытнымі помнікамі народнага дойдліства, якіх на Палессі захавалася больш, чым у іншых кутках Беларусі. Гэта і дае падставу называць Палессе музеем драўлянага дойдліства.

Развіццё самабытнай культуры на Палессі выклікана своеасаблівым распалажэннем краю. Тут скрыжоўваліся шляхі — гандлёвыя і культурныя паміж беларусамі, рускімі, украінцамі, палякамі, літоўцамі і іншымі. У той жа час адносна тэрытарыяльная адасобленасць Палесся садзейнічала таму, што тут даўжэй, чым у іншых месцах Беларусі, захоўваліся рэшткі гісторыка-культурных працэсаў старажытнасці. Такое спалучэнне дае надзвычай цікавы і багаты матэрыял для этнографіі, фалькларыстаў, мастацтвазнаўцаў і іншых даследчыкаў матэрыяльнай і духоўнай культуры народа. Яскрава праявілася гэта і ў драўляным дойдлістве, якое на багатым лясамі Палессі здаўна атрымала надзвычай шырокае распаўсюджанне. З дрэва будавалі не толькі хаты, кляці, гумны, але і палацы, замкі, цэрквы, касцёлы. Шырокі дыяпазон пабудов з дрэва выклікаў развіццё шматлікіх і разнастайных канструкцыйна-мастацкіх прыёмаў, якія надаюць палескаму дойдліству непаўторнае «аблічча».

Народнае жыллё Палесся, у асноўных сваіх рысах, блізкае

традыцыйнаму жыллю як усёй Беларусі, так і суседніх тэрыторый, мае ўсё ж і свае адметныя асаблівасці. На заходнім Палессі перавагу атрымаў пагонны двор, калі жыллё і гаспадарчыя пабудовы выстройваліся ў лінію пад адным дахам. Гладкія сцены з ачасанага бяравення, выступы зрубленых «у каню» вуглоў, саламяная ці чаротавага страху з прычолкам, што нагадала насунутую на лоб шапку, рагулькі, якія прыціскалі пакрыццё страхі і ўтваралі маляўнічы грэбень — усё гэтыя канструкцыйныя асаблівасці, спалучаючыся з мастацкімі дэталямі (вільчаком, ліштвамі, аздобамі-сонейкамі на франтонах), надавалі заходнепалескай хаце досыць адметны, не пазбаўлены мастацкіх вартасцей, выгляд. На ўсходнім Палессі пабудовы размяшчаліся ў выглядзе літары П і разам з агароджай ўтваралі замкнуты (вянковы) двор. Жыллё ўзводзілася з круглага бяравення, канцы якога нярэдка счэсваліся ў выглядзе шасціграннікаў і ўтваралі прыгожы рытмічны малюнак вугла.

Аднак з найбольшай паўнатай талент народных майстроў праявіўся ў культурным дойдлістве, паколькі рэлігія ў феадальную эпоху адыгрывала вядучую ідэалагічную ролю. Аднак нельга лічыць, што народнае жыллё і культывае дойдліства, маючы рознае прызначэнне, карэнным чынам адрозніваліся па сваіх канструкцыйна-мастацкіх асаблівасцях. Па-сутнасці, у культурным дойдлістве атрымалі далейшае развіццё прыёмы і метады, выпрацаваныя ў народным жыллёвым будаўніцтве. Небагатыя вясковыя цэркаўкі ці каплічкі мала чым

адрозніваліся ад хаты: той жа ладмурак, зруб, вокны, страху. Далейшае ўскладненне ішло па лініі сумяшчэння некалькіх рознапамерных зрубаў, што выклікала змены ў характары пакрыцця, завяршэння і г. д. І калі інтэр'ер культурных пабудов звычайна вызначаўся багаццем і дэкаратыўнасцю аздаблення, то вонкава яны вырашаліся гэтак жа стрымана, як і народнае жыллё. Лагічнасць прапорцый, канструкцыйная завершанасць, прадуманасць аб'ёмаў, выразнасць сілуэта, гарманічная сувязь са знешнім асяроддзем — гэтыя мастацкія асаблівасці характэрны для ўсяго драўлянага дойдліства Палесся, як, дарэчы, і наогул Беларусі.

Разглядаючы асаблівасці палескага дойдліства, аўтар не змякаеца межамі гэтага рэгіёна. Кожны ўзор ён разглядае ў параўнанні з аналагічнымі творамі суседніх народаў. З аднаго боку гэта пераканаўча пацвярджае, што палескае дойдліства з'яўляецца часткай агульнаеўрапейскага мастацтва, з другога — ярчай адлюстроўвае мясцовыя асаблівасці, характэрныя толькі для гэтага рэгіёна архітэктурна-будаўнічых прыёмаў.

Кніга «Драўлянае дойдліства Беларускага Палесся» — значнае дапаўненне да гісторыі нашай архітэктуры. Добра напісаная, выдатна ілюстраваная шматлікімі фотаздымкамі, малюнкамі, чарцяжамі, яна стане неазамным дапаможнікам для архітэктараў, мастацтвазнаўцаў, гісторыкаў, рэстаўратораў — усіх тых, каго цікавіць культурная спадчына беларускага народа.

Яўген САХУТА.

СПОРТ

ПЕРАМОГА БЕЛАРУСКІХ АКРАБАТАЎ

У мінскім Доме фізкультуры «Працоўныя рэзервы» закончыўся традыцыйны ўсесаюзны турнір па спартыўнай акрабатыцы.

Першынство ў акрабатычных скачках, парных і групавых практыкаваннях тры дні аспрэчвалі больш як 120 мацнейшых майстроў краіны. Кубак за агульнакамандную перамогу зноў заваявала зборная Беларусі, апаздзіўшы каманды РСФСР і Украіны.

У мужчын асноўная барацьба ў асабістым залку ішла паміж чэмпіёнам свету мінчанінам В. Біндлерам і

чэмпіёнам Еўропы краснадарцам А. Марэйда. Перамог студэнт Беларускага інстытута фізкультуры В. Біндлер. Спецыяльнымі прызамі адзначаны яго таварышы па інстытуту І. Паўлючанкаў і М. Рамясніцкі, а таксама брастаўчанка В. Янковіч, якая выконвала трайнае сальта.

У скачках сярод жанчын медалі заваявалі Т. Маркіна з Краснадара, мічанка Г. Хамянок і кіяўлянка В. Нагорская.

ЭКЗАМЕН НА ДЫВАНЕ

У Гомелі завяршыўся Міжнародны турнір па вольнай барацьбе на прызы Спорткамітэта Беларусі.

Ва ўмовах напружанага саперніцтва выпрабавалі сваю моладзь трэнеры каманд Афганістана, Балгарыі, Венгрыі, ГДР, Польшчы, Румыніі, Турцыі, Савецкага Саюза. І гэты

агляд рэзерваў, на думку спецыялістаў, безумоўна ўдаўся.

Цікавую, тактычна разнастайную барацьбу паказалі савецкія атлеты — пераможцы турніра. Сярод гаспадароў дывана — беларускіх барцоў вызначыўся С. Цітоў, які стаў пераможцам.

НАПЕРАДЗЕ — ПАЎФІНАЛ

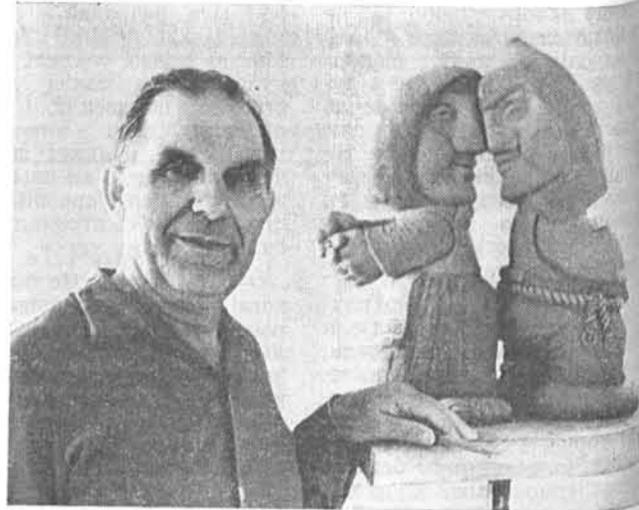
На ўсесаюзным зімін першынстве краіны па тэнісу, якое праходзіла ў Мінску, вызначыліся паўфінальныя пары. Паспяхова выступілі на «дамашніх» кортах беларускія спартсмены. Экс-чэмпіёнка краіны Н. Барадзіна абыграла эстонку К. Альвін, кіяўлянку Е. Емец, рыжанку І. Шаўчэнка і выйшла ў паўфінал.

У мужчынскім адзіночным разрадзе ў лік паўфіналістаў увайшоў мінчанін А. Кацнельсон.

Першыя трэніроўкі.

Фота К. ЯКУБОВІЧА.

Герояў народных казак, легенд, песень, літаратурных персанажаў адналяе ў сваіх творах мастак-кераміст М. Пушкар. Страсны паклоннік роднай творчасці, стварыў у горадзе Мазыры, дзе жыве, музей народнага мастацтва. Тут сабраны мастацкія вырбы з гліны, лазы, фігуркі з каранёў і галінаў дрэў, прадметы хатняга ўжытку і іншыя творы народных умельцаў Палесся. Тут жа экспануюцца работы М. Пушкар. НА ЗДЫМКАХ: мастак-кераміст М. ПУШКАР яго работы.

Фота І. ЮДАША.

ДАЛЁКІ ВОСТРАЎ ПОЛАЦК

Многія гарады, як і людзі, маюць цёзак. У тым ліку і Беларусь. Так, напрыклад, заглянуўшы ў атлас, можна адшукаць на Украіне горад Магілёў, на Алтаі — Слаўгарад. Вядома, што Брэст ёсць і ў Францыі. Гэты спіс можна было б прадоўжыць. Але вось аб цёзку старэйшыны беларускіх гарадоў — старажытнага Полацка ведаюць, відаць, нямногія. Размяшчаны ён за тысячы кіламетраў ад Беларусі, па той бок экватара, у паўднёвым паўшар'і. Гэта — адзін з астравоў Паўднёва-Штландскага архіпелага.

Як і чаму невядома і непрыкметны астравоў ля берагоў Антарктыды атрымаў такую назву?

...Летам 1812 года армія Напалеона, перайшоўшы Нёман, перамагла ўварвалася ў Расію. Пад націскам колькасна пераўзыходзячых сіл праціўніка руская армія вымушана была адыходзіць у глыб краіны. У канцы ліпеня пад Полацкам рускія войскі ва ўпорных баях нанеслі паражэнне ворагу і тым самым сарвалі яго задумы.

Многа было пазней баталій, у якіх рускія воіны, абараняючы Айчыну, пакрылі сябе неўміручай славай. Але бітва пад Полацкам у гэтым слаўным радзе стаіць першай.

А праз сем гадоў пасля гэтых падзей з Кранштата выйшлі ў далёкі шлях шлюпы «Усход» і «Мірны» пад камандаваннем Фадзея Белінсгаўзена і Міхаіла Лазарава. Удзельнікі гэтай экспедыцыі ўпісалі яркую старонку ў гісторыю геаграфічных адкрыццяў. Рускія маракі першымі ўбачылі шостую частку свету — Антарктыду. Яны ж нанеслі на карту і апісалі мноства астравоў.

Успаміны аб падзеях Айчынай вайны былі свежымі. І паздзіўна, што ўдзельнікі плавання давалі адкрытым землям назвы тых месц, дзе руская зброя ўвянчала сябе славай. Так з'явіліся ў паўднёвых морах свае Смаленск і Барадзіно, Малаяраславец і Полацк. Ёсць тут і востраў Бярэзіна, названы так у гонар разгрому напалеонаўскіх войск пры іх пераправе праз беларускую раку пры адступленні з Масквы.

Гэтыя ненаселеныя астравы, пакрытыя мохам і лішайнікамі, — помнікі мужнасці і гераізму нашых прадзедаў.

В. ПРЫХОДЗЬКА.

Гумар

ПРАДАВЕЦ. На жаль, мадам, у нас сёння толькі васьмь такіх маленькіх яйкі.

ПАКУПНІЦА. Чаму ж вы не адправіце іх назад на ферму, каб куры пасядзелі на іх яшчэ крыху?

— Як гэта атрымаецца, што ў карты ён зайседа выйграе, а на скачках прайграе? — Відаць, гэта тлумачыцца

ца тым, што ён не мае маці чымасці тасаваць коней.

— Больш нязграбнага чалавека, чым наш новы кіраўнік, я ніколі не сустракаў. Касавокі, крываносы, лапавухі і вогненна-рыжы!

— Вядома, прыгажосці ён не вызначаеца, але затым якая ў яго арыгінальная прыкметы!

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 452